

El cafè

per David Casellas

Entrem en un bar i demanem: «un cafè, si us plau!». De seguida el cambrer ens pregunta: «sol?». Aquesta pregunta ens desconcerta i ens fa la impressió que s'estranya que demanem només un cafè; si volguéssim una altra cosa ja l'hauríem demanada. Un cafè és un cafè, i no cal afegir-hi res més; no deixem que se'ns encomani el *café solo* que demanen els castellans.

El problema de debò ve quan volem demanar un cafè amb un raig de llet. En castellà en diuen *cortado*. Com en direm els catalans? *Tallat*, evidentment, traduint literalment del castellà. Tanmateix, ¿s'ha aturat mai ningú a pensar que, sense la influència forastera, no se'ns hauria pas acudit, ni de bon tros, de dir-ho així? De fet, aquest mot no constava en el diccionari Fabra amb aquest sentit, però ara l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) l'ha introduït en el seu diccionari. Curiosament, però, també hi ha introduït un sinònim: *trenca*; així, hem passat de no tenir cap mot a tenir-ne dos. Segurament la forma genuïna i preferible és *trenca*, però qui s'atreveix ara, en la situació delicada en què es troba el català, a plantejar una batalla que d'antuvi sembla perduda? Potser per això, com en altres ocasions, el diccionari del IEC fa una tasca de doblar paraules innecessàriament.

Una altra forma, l'ús de la qual és força discutible, és *café amb llet*, que segurament s'hauria d'emprar per a anomenar allò que abans hem dit que, d'acord amb el diccionari del IEC, és un *tallat* o *trenca*. De fet, l'expressió *café amb llet* indica que al cafè hi afegim una mica de llet. Si ho fem al revés —és a dir, si a la llet hi afegim cafè— l'expressió adient és *llet i cafè*, que encara és molt usada en moltes contrades catalanes.

I no podíem acabar aquest comentari sense esmentar *carajillo*, un mot que evidentment no té forma catalana. El seu origen és molt discutit, ja que és molt curiós que lluny de Catalunya no sigui conegut

aquest nom. Segons ens han explicat, antigament aquesta beguda se servia en uns gots alts i prims, de forma fàl·lica, la qual cosa explicaria el nom *carajillo* (format a partir de *carajo*), de la mateixa manera que el mot català *cigaló* (format a partir de *cigala*). Curiosament, però, potser el poc ús del castellà com a llengua de relació habitual ha fet que hom usi el nom *carajillo* sense saber-ne l'origen, però que hom tingui reticències a usar *cigaló* perquè hom en veu més clarament la procedència. Altres formes que també s'usen són *rebenat* o *café amb gotes*, que no tenen aquestes referències fàl·liques. Hi ha altres persones que concreten més i demanen *un de maria*, referint-se a un cafè amb un raig de *Marie Brizard*.

Ja ho veieu: una cosa tan senzilla com prendre un cafè pot tenir una enorme complicació. Què demanareu demà a l'hora d'esmorzar o havent dinat?